

ІМАГІНОВАНЕ ЖІНОЧЕ НАЧАЛО В ПАНОРАМІ СУЧАСНОГО НІМЕЦЬКОГО ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА

Мета статті полягає у презентації тенденцій, що панують у німецькому літературознавстві стосовно проблеми зображення жінки в історії літератури та у найпопулярніших філософських концепціях, зокрема, доби Просвітництва. Здійснено спробу окреслити основні методичні та тематичні лінії у цьому питанні, без намагання класифікувати різні дослідницькі напрями й підходи до жіночої теми шляхом вибору тих чи інших текстів. Йдеться про теоретичні засади процесу продукування жіночих образів класичної літератури та про рецепцію жінки як теми у роботах таких мислителів як Кант і Шиллер. Аналіз критичних праць, присвячених розгляду проблеми функціонування жіночих образів у творчості класиків німецької літератури, почасти засвідчує рецепцію означеного питання переважно в межах феміністичного дискурсу, що значно звужує погляд на проблематику їхньої творчості, позаяк увага деяких дослідників зосереджується головню докола жіночої ідентичності. Водночас історико-культурний та філософський контекст виникнення цих образів, а також особистісна ідентичність авторів, яка виявляється в художньому просторі, потребують більш пильного наукового осмислення.

Ключові слова: тема «жіночого»; жіночий образ; статеві специфіка; егалітарна концепція; позаісторичність; наївне.

На проблеми, пов'язані з вивченням присутності та способів зображення «жіночого» (das Weibliche) в історії культури, до сьогодні увага майже не зверталася. Очевидно, що цей предмет не викликав і значної наукової зацікавленості. Останнім часом тема «жіночого» наново відкривається дослідниками й дослідницями. Однак, на думку Зільвії Бовеншен [4, с. 12], актуальні висловлювання в цій дискусії почасти захламуються у безформній прямолинійності та у стилізованому переосмисленні сутності реального жіночого досвіду, так і не вияснивши, у чому, власне, полягає історико-культурна тема й специфіка означеної реальності. Подекуди виникають спроби висвітлення суспільно-історичної проблематики через жіночі образи, в яких упродовж століть відкладалися уявлення про жінку. Проте означеними спробами заледве й вичерпуються збережені свідчення присутності жінки в історії європейської культури.

У тих випадках, коли зачіпаються соціальні та соціологічні, культурні та культурно-історичні аспекти теми жінки, це відбувається переважно з опорою на мізерні політичні висловлювання щодо так званого жіночого питання, а також на згадку про небагатьох упорядників задержуваних маніфестів. Відтак, йдеться про розрізнені ознаки, спорадичні сигнали й стерті сліди поза будь-яким зв'язком чи системою. Актуальний суспільно-критичний підхід до питання щодо функції й значення жінки в історії, за умови, якщо науково-операційні зусилля обмежені виключно означеним рівнем, не уявляється адекватним предмету наукового зацікавлення. Якщо шукати свідчення історичного впливу жінок, то за історичними документами можна вивчити перш за все історію замовчування, вилучення, відсутності [4, с. 14]. Очевидно, можна

припустити, що здійснене жіноцтвом у минулі часи не було чимось, що б видалося історіографії вартим згадування. Таким чином, як зазначає Вільджинія Вульф, для адекватного історичного усвідомлення жінок нагально бракує традиції.

Слід зауважити, що в рамках жіночого руху почасти з'являлися спроби започаткувати певну відокремлену, самостійну історію культури чи історіографії культури жіночої статі на основі нечисленних історичних свідчень політичної чи культурної діяльності жінок; ці конструкції, однак, впадають у небезпеку – тією мірою, якою вони ігнорують і змушені ігнорувати історію позаісторичності жінок, – не дійсно викорінювати традиційні біо- та антропологічні забобони, а своєю чергою вплутатися в розробку нових міфів про жінку.

Вивчення означеної теми ускладнюється ще й тим, що реально-історичне підпорядковане становище жінок, відповідне виключенню їх із дефініції людини як «істоти суспільної», лише у винятково рідкісних випадках ставало предметом проблемно-історичної рефлексії, спрямованої на неясність подібного історичного статусу. За З. Бовеншен, ні абстрактне гіпостазування певної «жіночої» історії, ані обговорення позаісторичності жінок у попередніх теоріях, які намагалися опосередковано витлумачити й легітимізувати виключення жіночої статі, посилаючись на антропологічно інваріантну структуру «характеру статі», не спроможні бути адекватними означеній проблемі [4, с. 17]. Оскільки в текстах, що документують процеси політичного, культурного й наукового розвитку, жінки не залишили по собі жодного сліду, й, водночас, доручена їм царина хатнього побуту в історії не надто багатослівна і рідко потрапляє до

документів, дослідникам доводиться віднаходити інші дискурси. Так, наприклад, літературний дискурс уявляється одним із небагатьох, в яких жінка завжди відігравала яскраву й очевидну роль. Проте при більш пильному вивченні питання це перше враження підтверджується лише частково. Знову ж таки література спроможна була надати вагомості жінці лише однобічно – йдеться про жінку в якості фікції (як плід фантазування, уяви). Жінка як тема:

- подавалася пишно й різноманітно;
- була невичерпним джерелом творчого натхнення;
- має велику літературну традицію.

Історія образів, ескізів, усе оте метафоричне жіноче спорядження настільки ж збагачене матеріалом, наскільки збіднена збереженими фактами історія реальних жінок.

Проте й у продукуванні цих образів жіноча стаття була задіяна доволі скромно: величезному паноптикуму створених жіночих фігур протистоять лише поодинокі авторки. Водночас збагачене варіантами письменництво одних – чоловіків – уважається тим, що сукупно іменується історією літератури, письменництво інших – жінок – існує під вивіскою «особливий випадок» [4, с. 18]. Різноманітні інстанції літературного, в яких жінка презентована дуже нерівномірно, історично зазнавали постійних модифікацій; зокрема, змінилося співвідношення жіночого авторства й жіночого (*Weiblichkeit*) як теми, коли у XVIII ст. у літературі виокремилися нові жіночі типи й одночасно з цим до літературної царини потрапила низка письменниць. Питання щодо взаємозв'язків між цими інстанціями, щодо співвідношення образних світів жіночого (*das Weibliche*) і самоусвідомлення письменниць натрапляє на складний процес трансформації, топографія яких до сьогодні практично ігнорувалася теорією. Виняток становить хіба що Вірджинія Вульф, яка окреслила-таки проблему «*women and fiction*».

Необхідність та актуальність диференційованої рефлексії щодо мінливих взаємодій між різними значеннями жіночого в літературних дискурсах перекривалися, очевидно, широким консенсусом історично тривалої та непорушної патріархальної орієнтації. Лише у такий спосіб мислиться, чому літературознавство ніколи не переймалося тим, що в літературних фантазіях століттями створювався гігантський паноптикум фігур, виставлялися жінки-дублерки, і цьому сурогату жіночого приписувалися функції і дії, які перебувають ледь не в гротескному відношенні до можливостей реальних жінок [4, с. 21]. Однак напруга, що спостерігається між розлогим репертуаром образів й витісненим у тінь існуванням письменниць, дотепер залишалася поза увагою літературознавчих досліджень.

Статева специфіка не являє собою визнаний предмет літературознавчих теорій. Однак не можна стверджувати, що вона не відігравала ніякої ролі в рецепції та критиці творів, що вийшли з-під жіночого пера. Натомість вона мислиться позицією, хоча й ніким ніколи не розгорнутою, не обґрунтованою, не систематизованою, проте саме її почасти обирає літературна критика. Наприклад, свого часу Ренате Мьорманн [10] детально дослідила, у який спосіб вироблені літературною критикою моделі рецепції застосовуються

до особливої категорії «дами пера» у низки корифеїв літературної теорії. Було зазначено, що при винесенні судження у пригоді стає цілий конгломерат довільних та суб'єктивних критеріїв. Один вихваляє увагу жінок до деталей, другий нарікає на їхню неспроможність мислити логічно, третій – на їхню манірність та непослідовність тощо, тобто оприявнюються розповсюджені стереотипи в оцінці жінок. Р. Мьорманн по праву звинувачує таких теоретиків у цілковитій ненауковості аналізу, оскільки вони некритично застосовують до літературних текстів передані за традицією предикати, підіймаючи їх до рівня основи оцінки цих текстів¹.

Дослідження з теорії літератури, у яких увагу зосереджено довкола позалітературних умов формування естетичних творів, наразі не повинні лякатися наукової анафемі; натомість звернення до чинників зовнішнього впливу стало майже обов'язковим. Однак, якщо таким феноменам, як, наприклад, образ робітника в літературі XIX ст. чи література, написана робітниками, все ж таки приділялася увага, то проблема очевидного замовчування половини людства зовсім не потрапляла в поле зору науковців. Очевидно, причин є декілька, зокрема:

- в книгах з історії фактажу, який можна було би співвіднести з тематизацією жіночого в літературі чи зі створеною жінками літературою, доволі мало;
- поняття «стать», на відміну від, скажімо, категорії класу, прошарку чи стану, не є категорією, яка могла б спиратися на певну традицію в історії понять.

Образлива непропорційність співвідношення між розгорнутим понятійним апаратом естетичних теорій та очевидною понятійною недостатністю в роботі із заснованими на ознаках статі класифікаціями й оцінками сама має стати предметом дослідження, так само як і підозра, що подекуди висловлюється науковцями, зокрема, філософом культури Георгом Зіммеlem, про те, що все, що окреслюється уявленням про жіноче, надумане й вигадане, виходячи з «чоловічих» параметрів. Намагання подолати цю понятійну «нічию землю» натикається не лише на суціль невпорядковане різноманіття образів та проєктів, а й на значний дефіцит теорії [4, с. 25]. Ні ті незначні свідчення про долю поколінь жінок, що збереглися у мізерній кількості, ані пишно розквітлі образні світи самі по собі не дають змоги робити висновки про становище жінки в історії культури; через мовчання самих жінок, про їхній статус щоразу доводиться гадати лише опосередковано, за модульностями метафоричних та дискурсивних відображень означеного статусу.

Історія дебатів щодо функцій жінок у культурі, чи ширше, історії зображення жіночого в дискурсах культури – це історія забуття, замовчування і постійного повторення одного разу вигаданого. Така одноманітність та безрезультатність визначень, вироблених для функцій і характеристик, з яких формувалося коло уявлень довкола поняття «жіноче» (*Weiblichkeit*), дає змогу класифікувати їх також на поперечному історич-

¹ див. також: Павлюк Х. Б. Фемінність чи гендерність? [рецензія монографії Х. Гнюг та Р. Мьорманн «Geschichte der Frauenliteratur»] // Новітня філологія. – Вип. 41. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2012. – С. 249–261.

ному зрізі. Лакуни в корпусі культурної пам'яті також очевидні, як і відповідний до них брак традиції у царині проблемно-історичної рефлексії. Намагання, що здійснюються час від часу, заднім числом розгледіти історичну спадкоємність між такими спорадичними виступами не враховують специфічного характеру дискусії про жіноче.

У рамках порівняння на великому історичному просторі публіцистичні бої довкола жіночої теми (якщо розглядати їх лише в аспекті відкритої аргументації за чи проти жінок) можна згорнути до невеличкої в'язанки порівняно стереотипних думок. Вже у тексті Крістіана Франца Паулліні «Німецька пані високої й доброї вченості» (1705 р.) використовуються аргументи і приклади, що їх століттям пізніше наводить Теодор Готтліб фон Гіппель у своїх роздумах «Про громадянське виправлення жінок» (1793); у трактаті Анни Марії Шюрманн «Логічна дисертація про здібності жінок» (1641) зазнають нападів ті ж забобони і висуваються ті ж вимоги, що й у дисертації Доротеї Крістіани Лепорін-Еркслебен «Грунтовне дослідження причин утримання жіночої статі від навчання» (1742), прикметної ще й тим, що саме ця жіноча робота була вперше допущена у Німеччині до захисту. У ХІХ ст. варто згадати також про маніфести Мері Вольстоункрафт, а також полемічні твори Гедвіги Дом; тексти цих авторок пронизані більш рішучими настроями, аніж роботи з питань емансипації, що вийшли з-під пера Гелени Ланге – провідної діячки німецького жіночого руху в ХХ ст. При цьому показовим видається той факт, що пізніші авторки та автори не мали жодного поняття про напрацювання своїх попередників.

Аналізуючи культурну долю жінки, необхідним видається співвіднести між собою оцандливість напрацьованих оцінок і визначень жінки та строкате розмаїття вигаданих й спроектованих жінок, що населяють різні види мистецтва. Відтак, вислів З. Фройда: «Про загадку жіночого люди думали у всі часи» [6, с. 545] стосується, очевидно, не так реальних умов побутового існування жінок (у домогосподарці, конторниці, робітниці чи письменниці немає нічого особливо загадкового) чи спроб теоретичного осягнення проблеми; радше припускаються символічні вираження, проєктивні сенсації, постаті жінок – носійок чоловічих пристрастей. Жіночність, облуптана сфінксово-загадковими образами й метафорами, можливо, й виникає взагалі лише у роздумах, у помислах про бажане, у фантазіях. У насиченому легендами й схильному до образності спогаді реальні жінки, які набули історичного та/чи культурного значення у будь-якій царині, також можуть перевтілюватися в постаті уявного паноптикуму жінок, що окрилює фантазію й схиляє до роздумів. Історична пам'ять зводить їх разом на величезних картинах, на яких, презентуючи різні культурні типи, у строкаті групі сходяться мадам де Сталь, Жанна д'Арк і Марія Терезія, пані Боварі, Жорж Занд, Емілія Галотті і Еффі Бріст, утворюючи мізансцену фіктивного салону уявних різноманітних можливостей жінки.

У такі вражаючі й розкішні історичні картини зводить, зокрема, знаний літературний історик і критик другої половини ХХ ст. Ганс Майер [9] створених

жінок та письменниць, проте в цьому мінливому сплетінні образів стираються диференціації як між різними формами зображення жінки, так і між типами дискурсу, в яких жінка є темою. У результаті виникають методологічні проблеми: Г. Майер прагне структурувати цю безформну масу матеріалу, затиснувши її кількісне і якісне різноманіття в історико-філософські лещата. В основу його концепції покладено припущення, що факт, теорія й вимисел у певній історичній ситуації вважалися такими, що підпадають під вплив однакових типів змін й тому описувалися в межах одного «процесу»: «Шлях від Шиллера до Геббеля, від Канта до Шопенгауера, від успіху Жермени де Сталь до непопулярності Жорж Еліот й Жорж Занд є процесом буржуазного анти-Просвітництва» [9, с. 34].

Здійснюючи вибіркового перегляд творів Канта, Юрген Габермас [7] віднаходить моделі оцінки відношення між статями як взаємодоповнення, а також свідоцтва зближення з егалітарними концепціями, що оприявнюється насамперед у кантівській дефініції шлюбу. Ця дефініція відображує цілком реалістичне розуміння шлюбу, у тому сенсі, що воно, на відміну від пізніших шлюбно-правових конструкцій, не ґрунтується на ідеологіях статі та ідилічних уявленнях, призначених для маскування справжнього розподілу влади в цій інституції. Кант розглядав шлюб як ту інстанцію, у якій громадянську регламентацію шляхом договору повинні отримати прямо-таки вовчі звичаї у стосунках між статями [5, с. 129].

На прикладі кантівської моделі шлюбу Вальтер Беньямін [1] здійснює проблемно-історичне тлумачення, обираючи предметом аналізу історичний відбиток-негатив означеної моделі й зазначаючи, що з об'єктивної природи шлюбу можна з очевидністю вивести лише його ганебність.

Поетична й теоретична творчість Шиллера, другого головного свідка з питання щодо вибухонебезпечності максим про рівність статей в епоху Просвітництва, також виявляє у вирішенні цього питання щонайменше очевидну неоднозначність. При цьому Ганс Майер посилається на образи войовничих інтриганок з драми Еболи, Терцкі, королеви Марія та Єлизавета, княгиня Ізабелла з «Мессінської нареченої»), а уславлений концепт домашнього жіночого щастя й жіночої скромності з «Пісні про дзвін» розглядає як ухил до філістерства [9, с. 44–45]. Героїко-активний імідж жінки, виведений Г. Майером шляхом інтерпретації сценічних образів, безсумнівно, суперечить ознакам «прекрасної статі» та її культурним функціям, виокремленим Шиллером у теоретичних текстах («Über die notwendigen Grenzen beim Gebrauch schöner Formen», «Über naive und sentimentalische Dichtung»). У цих текстах реальним жінкам надаються в цілому властивості пасивності й рецептивності; можливості жінок до розвитку визначаються такими, що залежать від яскраво виявленої у жінок здатності відчувати, а також від їхньої очевидної неспроможності до інтелектуального абстрагування [3, с. 45].

Із середини ХVІІІ ст. існувала тенденція до того, щоб знову (з посиланням на особливості жіночої вдачі) позбавити жінок статусу автора й визначити їм місце у кращому випадку в якості об'єктів демонстрації чуттєво-жіночних властивостей та у якості вдячного

читацького загалу. Ці центральні для означеної епохи ідеї відіграють суттєву роль у філософсько-естетичних творах Шиллера. Більш того, митець здійснює спробу досягнути примирення між «розумом» та «серцем» на основі всеохопної гармонії, яка однаковою мірою розвиває й об'єднує всі здібності індивіда. Завдання такого примирення, що передається мистецтву і отримує понятійне висвітлення в естетиці, не лише постає перед Шиллером як спадок Просвітництва, воно стає для нього необхідністю внаслідок його критики Канта. Якщо поєднати цю програму примирення з питанням про місце жіночого в естетиці, то у Шиллері можна розглядати, очевидно, видатного носія культурної концепції, спрямованої на скасування ціннісних ієрархій та дихотомій, заснованих на ознаках статі. Це означає, що Шиллер розгортає естетику як парадигму людських та суспільно-політичних процесів: наскільки вона сама висуває план примиренної цілісності, настільки стан естетики стає символом цілісного примирення, яке повинно охопити людський індивідуум у його ставленні до цілого і до держави включно. При цьому Одо Марквард [8] зазначає, що Шиллерові йдеться про «естетичну державу». У своїх листах «Про естетичне виховання людини» Шиллер ще більш виразно, ніж Кант, виокремлює жіночу тему не так у зв'язку із проблемою «добродесної держави», як через рефлексію з приводу відношення мистецтва до «позаісторично-асоціальної дійсності» [8, с. 372].

У філософській концепції Шиллера тема жіночого виникає у царині двох комплексів доволі мінливих понять – «природи» та «наївного». Природа являє собою категоріальну протилежність до розуму, свободи та моральності, водночас поняття наївного навантажене історико-філософськими сенсами, зокрема, воно позначає тип світогляду, в якому розум і чуттєвість існують як інтегральна єдність людського й саме тому утворюють начебто безконфліктну й несуперечливу цілісність, яку можна порівняти із природною довершеністю. Відтак, наївне слід розуміти жодним чином не як характерну ознаку лише певної історичної епохи, а як центральну категорію «проспективної філософії історії» Шиллера. Петер Сцонді [11] вказує на те, що жіноче доволі часто розглядають поряд із наївним чи порівнюють із ним. Жінка в проекції чоловіка також видається наївною (Шиллер говорить при цьому про «удаваність наївного»), коли чоловік відзначає у ній, як і у дещо видозміненому вигляді у дитині, і схожі наївні риси, й відмінні. За Шиллером, жіночому слід й надалі залишатися виключеним з культурно-історичного процесу, позаяк для його вдосконалення конститутивним є саме його природна обмеженість. На думку Ганса Фрайера [5, с. 129], цій дефініції повністю відповідає амбівалентність наївного як категорії модерну: умови його цілковитого

оприявлення являють собою водночас умови його необхідного подолання. Дослідник наголошує, що жінка у Шиллера так і залишається позбавленим історії наочним матеріалом, на який чоловічий розум орієнтується у своїй культурній діяльності чи до якого він звертається у пошуках відпочинку від напружених зусиль, що їх така діяльність потребує. У цьому сенсі жінка метафорично присутня навіть там, де про неї взагалі не йдеться.

Характерною для жінок є знову ж таки їхня сприйнятливність, проте через сприйняття вони здатні збагнути лише «матерію» істини. Відчуття – і тільки вони – керують їхніми судженнями. Однак у такий спосіб жінки завжди спроможні, за Шиллером, схопити лише зовнішню оболонку феномену, але щодо здатностей до естетичної продуктивності це означає, що жінки здатні лише повторювати вже наявне.

Таким чином, жінки, як стверджував Шиллер, якщо вони намагаються активно втручатися в культурний процес, ніколи не оминають небезпеки дилетантизму, тому що в їхній природі не закладено вагомих компонентів, які конституують художній геній. Кохання між статями й жінка завжди підпадають під небезпеку (тут у Шиллера перемагає естетичний моралізм) впасти в грубий натуралізм. Як показовий приклад митець наводить грецьку культуру, що загалом являє собою парадигму природної довершеності, і доходить висновку про те, що жінка має бути трансформована за допомогою рефлексії в образ жінки; інакше її зображення уподібнюється до порожнього дзеркала, адже чоловік бачить у ньому не свій образ жінки. Лише у царині дії означених форм презентації образи жінки можуть набути величчя й різноманіття. Тут приховується також пояснення того, що у шиллерівських драмах фігури жінок змогли знайти вирішальне значення і що ці фігури, як вказує Ганс Майер, демонструють активні та «войовничі» способи дії: задумана як образ, в образах жінка може бути презентована у нескінченно різних й складних формах [5, с. 36]. Адже, за Шиллером, що так любляв музичну метафорику, геніальний поет може інструментувати жінку для своєї симфонії – позаяк сама жінка не більше, аніж його партитура [4, с. 29].

Отже, майстерно опрацьований сучасними німецькими дослідниками надзвичайно важливий процес жіночого розвитку та самоствердження являє собою сукупність творчих пошуків європейських мисткинь, починаючи з монастирської літератури Середньовіччя, салонної літератури ХІІ ст., а також нових форм письменства: епістолярної та мемуарної прози, і надалі – феміністичного вибуху. Дослідження німецьких літературознавців не слід вважати повним та довершеним, а варто сприймати як поштовх до подальших новаторських літературознавчих пошуків у царині жіночого письменства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беньямін В. Вибране / В. Беньямін ; [пер. з нім. Ю. Рибачук, Н. Лозинська]. – Львів : Літопис, 2002. – 214 с.
2. Немецкое философское литературоведение наших дней : [антология] / [сост. Д. Уффельман, К. Шрамм ; пер. с нем.]. – СПб. : Изд-во С.-Петербур. Ун-та, 2001. – 552 с. – С. 342–370.

3. Шиллер Ф. О наивной и сентиментальной поэзии / Ф. Шиллер ; [пер. с нем. И. Саца] // Шиллер Ф. Собр. соч. : В 7 т. – Т. 6 : Статьи по эстетике. – М. : Высшая школа, 1987. – 488 с.
4. Bovenschen S. Die imaginierte Weiblichkeit / Silvia Bovenschen. – Frankfurt/M. : Hermann Schroedel Verlag, 1979. – 364 S.
5. Duden B. Das schöne Eigentum: Zur Herausbildung des bürgerlichen Frauenbildes an der Wende vom 18. Zum 19. Jahrhundert / B. Duden // Kursbuch. – Leipzig : Ala-Verlag, 1977. – März. – S. 124–130.
6. Freud S. Die Weiblichkeit / Sigmund Freud // Neue Folge der Vorlesungen zur Einführung in die Psychoanalyse: Studienausgabe. – Bd. 1. – Frankfurt/M. : Arndstraße, 1969. – S. 540–551.
7. Habermas J. Strukturwandel der Öffentlichkeit / J. Habermas. – Neuwied : Hg. v. Weischedel. – 175 S.
8. Marquard O. Kant und die Wende zur Ästhetik / Odo Marquard // Zeitschrift für philosophische Forschung. – 1962. – Bd. 16. – S. 372–378.
9. Mayer H. Außenseiter / Hans Mayer. – Frankfurt/M., Stuttgart : Ernst Klett Verlag, 1991. – 98 S.
10. Möhrmann R. Die andere Frau: Emanzipationsansätze deutscher Schriftstellerinnen im Vorfeld der Achtundvierziger-Revolution / Renate Möhrmann. – Stuttgart : Suhrkamp Verlag, 1977. – 180 S.
11. Szondi P. Das Naive und das Sentimentalische: Zur Begriffsdialektik in Schillers Abhandlung / Peter Szondi // Szondi P. Schriften. – Bd. 2. – Frankfurt/M. : Hg. v. J. Bollack u.a., 1978. – S. 95.

Павлюк К. Б., *Черноморский государственный университет им. Петра Могилы, г. Николаев, Украина*

ИМАГИНИРОВАННОЕ ЖЕНСКОЕ НАЧАЛО В ПАНОРАМЕ СОВРЕМЕННОГО НЕМЕЦКОГО ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЯ

Цель статьи состоит в том, чтобы представить обзор тенденций, господствующих в немецком литературоведении по вопросу об изображении женщины в истории литературы и в наиболее популярных философских концепциях, в частности, в эпоху Просвещения. Совершена попытка наметить основные методические и тематические линии в этом вопросе, не претендуя при этом на классификацию различных исследовательских направлений и подходов к женской теме посредством выбора тех или иных текстов. Речь идет о теоретических основах процесса производства женских образов классической литературы и о рецепции женщины как темы в трудах таких мыслителей как Кант и Шиллер. Анализ критических работ, посвященных рассмотрению проблемы функционирования женских образов в творчестве классиков немецкой литературы демонстрирует рецепцию данного вопроса в пределах феминистического дискурса, что значительно сужает взгляд на проблематику их творчества, поскольку внимание исследователей сосредоточено главным образом вокруг женской идентичности. В то же время, историко-культурный и философский контекст возникновения этих образов, а также личностная идентичность авторов, проявляющаяся в художественном пространстве, нуждаются в более тщательном научном осмыслении.

Ключевые слова: *тема «женского»; женский образ; специфика пола; эгалитарная концепция; внеисторичность; наивное.*

Ch. Pavluk, *Petro Mohyla Black Sea State University, Mykolaiv, Ukraine*

IMAGOLOGICAL FEMALE PRINCIPLE IN THE PROSPECT OF CONTEMPORARY GERMAN STUDY OF LITERATURE

The aim of the article is to present tendencies that are predominant in German literary criticism concerning the image of woman in the history of literature and in the most popular philosophical concepts of the Enlightenment in particular. An attempt to outline the major methodological and thematic lines in this question, without attempts to classify various research areas and approaches to women's themes by selecting certain texts, was made. The point at issue is about theoretical bases of the process of producing of female images of classical literature and about the reception of the woman as a theme in the writings of such thinkers as Kant and Schiller. The analysis of critical papers devoted to the consideration of problem of functioning of female images in the works of the classics of German literature demonstrates the reception of the matter within the feminist discourse. It significantly narrows the view of the problematics of their creative activity as the attention of researchers is mainly concentrated around female identity. At the same time historical, cultural and philosophical context of the emergence of these images and also the personal identity of the authors, which is manifested in the artistic field, require more thorough scientific understanding.

Keywords: *theme of «female»; female image; gender specificity; egalitarian conception; ahistoricity; naive.*

© Павлюк К. Б., 2015

Дата надходження статті до редколегії 24.05.2015